

INDIAŃSKIE LATO

Plan stoisk i program - w środku

GAZETA BISKUPIŃSKA

NR 67 ROK VIII 20 WRZEŚNIA 2003 ISSN 1427-0676 ZA DARMO

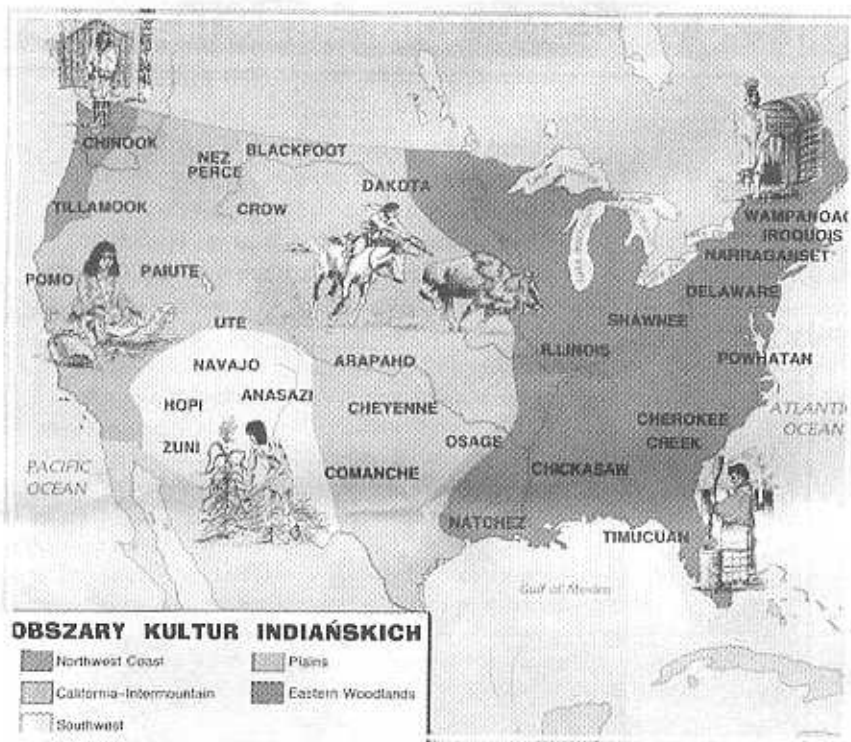
Krótką historią życia rdzennych mieszkańców Ameryki

Podczas ochłodzenia klimatu w trakcie ostatniego zlodowacenia (tzw. lodowiec Wisconsin), które miało miejsce około 40000 - 20000 lat temu, możliwe stało się przeprowadzenie przez zamrożone cieśniny (dzisiejszą Cieśninę Beringa) z północno-wschodniej Azji do Ameryki. Wtedy to najprawdopodobniej powstało połączenie pomiędzy dwoma kontynentami i wędrujące za mamutami grupy myśliwych dotarły do Ameryki.

Napływ przodków Indian miał raczej charakter falowy, niż jednorazowy. Mogli oni przepływać się przez wiele tysięcy lat, aż do czasu kiedy około 10500 lat temu nastąpiło ocieplenie klimatu i pomost pomiędzy Azją a Ameryką został zerwany. W ciągu kilku tysięcy lat przybysze rozproszyli się po całym kontynencie, dając początek kulturom obu Ameryk.

Przybycie grup ludzkich z zewnątrz potwierdzone jest badaniami antropologów, według opinii których ludność zamieszkująca obszary Nowego Świata, wykształciła się poza jego obrębem. Najstarsze znane znaleziska archeologiczne z terenów Ameryki datowane są na około 38000 lat temu i pochodzą z północnego Teksasu. Zostały tam znalezione narzędzia kamienne (rozcieracze, skrobacze) oraz duża liczba półproduktów, czyli odłupków i wiórów.

W niewielkiej odległości od Dallas odkryto pozostałości obozowiska ze śladami palenisk i pozostałościami narzędzi - zaostroszonych intencjonalnie otoczek. Stano-wisko w okolicach Dallas wydatabowane zostało na lata 38000-37000 lat temu. Intensyfikacja badań archeologicznych doprowadziła do odkrycia wielu stanowisk, któ-

OBSZARY KULTUR INDIANSKICH

Northwest Coast	Plains
California-Intermountain	Eastern Woodlands
Southwest	

rych funkcjonowanie związane jest z grupami ludzkimi przybyłymi na tereny Ameryki, a na których znaleziono różnego rodzaju narzędzia, służące głównie do polowania i obróbki skór i mięsa.

Najwcześniejszą, zidentyfikowaną i określoną przez archeologów, północnoamerykańską kulturą jest kultura Clovis, która pojawiła się około 11500 lat temu. Były to małe grupy myśliwych, którzy przemieszczali się wzdłuż wielkich równin Ameryki

Północnej. Kultura ta charakteryzowała się bogatym inwentarzem narzędzi, służących głównie do polowań na dużą zwierzynę. Ludność osiedlała się głównie w krótkofalowych obozowiskach, przenoszonych co kilka dni, usytuowanych nad brzegami rzek i strumieni, głównie tam, gdzie duże zwierzęta miały swoje wodopoje. Od około 10.500 do 9.000 lat temu, kiedy klimat zaczął się zmieniać, kultura Clovis została zastąpiona przez lokalne kultury łowców.

źródło: GeoEpoche nr 4/2000

Pierwsi mieszkańcy Ameryki prowadzili koczowniczy tryb życia, uzależniony od wędrowki stad zwierząt, na które polowali. Ich gospodarka miała charakter myśliwko-zbieracki. Zupełnie odmianą fauną (konie, amerykańskie wielbłądy bezgarbne, bizona, antylopy) i flora oraz klimat musiały sprawić, iż napływające grupy ludzi nie były przystosowane do życia na tych terenach. W miarę upływu czasu i poznawania nowych ziem ich styl

życia musiał ulec przekształceniu, swoje przyzwyczajenia musieli dopasować się do miejscowych potrzeb, zwierzyny oraz warunków klimatycznych. Po wielopokoleniowych poszukiwaniach dogodnego miejsca do życia oraz przemieszczaniu się na południe i zachód, przybysze zaczęli osiedlać się, nauczyli się wykonywać naczynia gliniane i uprawiać ziemię, udomowili psa.

Indianie określane są jako autochtoniczna ludność Ameryki, pochodzenia mongoidalnego. Nazwa Indianie (po hiszpańsku *los indios*) została nadana przez Krzysztofa Kolumba pod koniec XV wieku. W 1492 r. Krzysztof Kolumb dopływając do wybrzeży Ameryki sądził, iż są to Indie, z tej właśnie pomyłki powstała nazwa określająca rdzennych mieszkańców Ameryki. Kolumb nie był jednak pierwszym Europejczykiem, który zetknął się z rodowitymi mieszkańcami Nowego Świata. Do spotkania Indian i mieszkańców Starożytności doszło dużo wcześniej. Około roku tysięcznego Wikingowie, których siedziby zlokalizowane były na terenie Skandynawii, założyli osiedla na wschodnim wybrzeżu Labradoru (obecnie tereny Kanady).

Na okładce: Wódz plemienia biskupińskiego Wiesław Zajęczkowski (w środku) wita indiańskich gości w progu swej chaty. Od lewej: Krystian Pawlik i Bogdan Viktorio Zdanowicz; od prawej: Aleksander Danyluk i Karolina Ostojka
fot. Jacek Mielcarzewicz

Gazeta Biskupińska. Adres redakcji: Biskupin, półwysep, tel. (052) 303-13-25; Wydawca: Wydawnictwo Dominika Księskiego "Wulkan", Pątki, pismo lokalne. Znia, pl. Wolności 7; Redaktor naczelny: Dominik Księski; Antof Stróż; Rokszana Cbowanicz. Reportrzy: Sara Matuszewska, Agnieszka Chęć, Maciej Urbanowski. Skład i łamanie: Ewa Pawlicka; Opracowanie graficzne: Leszek Małak.

Mimo tego, iż to właśnie Wikingowie byli pierwszymi Europejczykami, którzy osiedlili się na obszarze Ameryki Północnej, to faktycznymi jej zdobywcami byli jednak Hiszpanie, a następnie Portugalczycy, Anglicy i Holendrzy.

Rodowici mieszkańcy Stanów Zjednoczonych i Kanady są często dzieleni według rejonów geograficznych. Można ich zatem podzielić na następujące grupy: Arktyka (zamieszkała przez ludy nieindiańskie); Aleuci, Eskimosi (Inuici); obszary subarktyczne: Jupikowie, Cree, Innu, Atikamekwowie; wybrzeże północno-zachodnie: Haidowie, Muckleshoot, Tlingitowie; Góry Skaliste: Czarne Stopy, Kruki, Nez Perce, Indianie Ute; Kalifornia: Mohawowie; Nowada: Pajutowie; południowy zachód: Apacze, Indianie Czemeluevi, Indianie Cocopah, Indianie Havasupai, Indianie Hopi, Nawahowie, Indianie Pueblo, Indianie Quechua Tohono Oodham (Pagago), Indianie Yavapai; Wielkie Równiny: Arapahowie, Indianie Cad-do, Czejenowie, Komanche, Indianie Kickapoo, Kiowowie, Dakotowie (Siuksowie), Paunisi, Odżibwowie, Saukowie; wschód: Delawarowie, Irokezi, Mashantucket Pequot, Mohikanie; południowy wschód: Czerokezi, Czoktawowie, Indianie Creek, Seminole.

Należy pamiętać o tym, iż proces zasiedlania Ameryk sprawił, że grupy różnicowały się między sobą. Z czasem różnice zaczęły powiększać się, co widoczne było przede wszystkim w języku, obyczajach, sposobach prowadzenia gospodarki, itp. W największym okresie rozkwitu kultur indiańskich istniało około 300 różnych grup etnicznych i języków. Proces kolonizacji ziem indiańskich rozpoczął się wraz z odkryciem Ameryki stał się jednak przyczyną upadku kultury Indian oraz zmiany sposobu ich dotychczasowego życia.

Zgodnie współżycie rdzennych mieszkańców Ameryki oraz najeźdźców z Nowego Świata trwało krótko. Wkrótce nieporozumienia i spory doprowadziły do pierwszych walk. W 1636 r. w kolonii Massachusetts zamordowano kilku kupców, co stało się pretekstem do zorganizowania odwetu, który zakończył się spaleniem wioski Indian.

Aż do XVIII wieku Indianie północnoamerykańscy przeciwstawiali się ekspansji kolonizatorów. W tym czasie Anglicy, Francuzi i Hiszpanie byli zajęci walkami między sobą o dominację w koloniach. W czasach tych stały się duże rzesze Indian opowiadały się po którejś ze stron konfliktu. Walki jednak potęgowały się, a nieporozumienia między Indianami a białymi zaostrzyły się do tego stopnia, iż z czasem przerodziły się w otwartą wojnę.

Powstanie Stanów Zjednoczonych przyniosło kres wielkim konfliktom pomiędzy kolonizatorami. Natomiast Indianie zamieszkujący obszary nowo powstałego kraju byli wyrzucani ze swoich dotychczasowych osiedli. Niejednokrotnie podstępem albo siłą zmuszano ich do odsprzedawania swych ziem i osadzano w rezerwach. Do lat 30-tych XIX w. przeniesiono prawie wszystkich Indian na zachód od Missisipi, na tereny Wielkich Równin, gdzie rząd amerykański decyzją Kongresa w 1830 r. utworzył Terytorium Indiańskie.

Wkrótce okazało się, że obietnice spokojnego życia na Równinach przeniosły się w sferę marzeń. Stało się to w 1849 r. z chwilą odkrycia złota w Kalifornii. Skutkiem odkrycia był napływ na Terytorium Indiańskie tabunów poszukiwaczy złota oraz Europejczyków, którzy szukali ziemi, aby móc się na niej osiedlić. Biali zorientowali się wtedy, że rozległe i żyzne obszary Wielkich Równin

warte są zainteresowania. Pionierzy zaczęli stopniowo wypierać Indian, często posilkovali się pomocą armii amerykańskiej, mordowali i zajmowali wszystko co udało się zdobyć. Konflikt między białymi a rdzennymi mieszkańcami Ameryki wszedł w ostatnią fazę.

Przez długi czas Indianie zamieszkujący Wielkie Równiny opierali się oddziaływaniom białego człowieka. Ich tryb życia: polowania na bizona, umiejętność celnego strzelania i jeżdżenia konno spowodowały, że w opinii białych Indianie byli zagrożeniem. Ujarmienie Indian było między innymi wynikiem wytopienia przez białych myśliwych stad bizonów, stanowiących główne źródło pożywienia Indian.

W latach osiemdziesiątych XIX w. większość Indian była już zamknięta w rezerwach. Ostatni bunt wybuchł w 1886 r. kiedy to zmuszono Gieronimo, wodza Apaczów, do poddania się.

Liczba Indian zamkniętych w rezerwach i pozbawionych możliwości kulturowania swoich obyczajów nieustannie malała. Władze amerykańskie na różne sposoby starały się rozbić wspólnoty plemienne, dzieląc np. ziemię indiańską na indywidualne działki.

Dopiero w 1924 r. przyznano Indianom prawa obywateli Stanów Zjednoczonych. W drugiej połowie dwudziestego wieku Indianie zaczęli powracać do kulturowania swoich obyczajów. Domagali się równouprawnienia i możliwości pozostawania w zgodzie z własną tradycją.

ROKSANA CHOWANIEC

*Wszystkie informacje zawarte w powyższym artykule pochodzą z fachowej literatury (K. Słąski, *Przedmiejscu Kolumba, Gdańsk 1969*; M. Stingl, *Indianie bez tomahawków, Katowice 1987*; *GeoEpoche* nr 4, 2000).*

Indiańska wystawa

Od dzisiaj w budynku Muzeum Archeologicznego zwiedzający mogą podziwiać wystawę pod tytułem "Świat Indian".

Komisarz wystawy, Anna Grossmann prezentuje jeden z eksponatów fot. Maciek Urbanowski

Jesienna wystawa, jak co roku, nierozdzielnie związana jest z tematyką Festynu. W swoim założeniu ma ona niejako opowiadać o tym, co się na Festynie dzieje.

Koncepcja oraz scenariusz wystawy powstał przy udziale amerykańisty dr Janusza Wołoszyna z Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego.

Na kontynencie amerykańskim żyło kilkaset plemion różniących się między sobą kulturą, językiem. Zgromadzenie eksponatów dotyczących każdego z plemion byłoby fizycznie niemożliwe, więc pomysłodawcy ekspozycji skupili się na przedstawieniu dziejów i kultury Indian zamieszkujących północno-zachodnie wybrzeże oraz południowo-wschodnie rejon Ameryki Północnej.

Wystawa opowiada o najstarszej historii, kulturze i tradycjach Indian na kontynencie amerykańskim. Obecnie na niej można również wiele ciekawych przedmiotów używanych przez Indian, m.in. wytwory plecionkarskie, łyżkę wykonaną z rogu i macicy perłowej czy pochodzące z Ameryki południowo-wschodniej naczyń ceramiczne. Ciekawym eksponatem są

używane niegdyś w obrzędach i ceremoniach lalki katchina (czyt. kacziņa), które były pośrednikiem między przyciami o coś szamanami a Bogami. Lalki dzieliły się na dobre i złe, a pożądana umiejętność szamana było rozpoznanie, która jest właściwa.

Część wystawy poświęcona jest Sat-Okl'owi, polskiemu Indianinowi. Urodzony w Kanadzie, syn i wnuk wodzów plemiennych, miał być honorowym gościem tegorocznego festynu. Niestety nie doczekał jego początku. Zmarł 3 lipca tego roku.

Na wystawie prezentowane są rzeczy, które zrobił i których używał Sat-Okl, m.in. cały jego strój (pióropusz, kaftan, leginy, rękawy, ochraniacz na piersi, mokasy, fajka) a także książki i obrazy autorstwa Sat-Okl'a.

Zabytki znajdujące się na wystawie pochodzą z Państwowego Muzeum Etnograficznego w Warszawie, Muzeum Etnograficznego w Krakowie, Muzeum Archeologicznego w Poznaniu, Muzeum Instrumentów (oddział Muzeum Archeologicznego w Poznaniu) oraz z Muzeum im. Sat-Okl'i w Wymysłowie k/Tucholi.

MACIEK URBANOWSKI

20.09.2003 SOBOTA

- 10.00 Otwarcie Festynu
- 11.00 Otwarcie wystawy "Świat Indian"
- 11.00-11.30 Prezentacje walk przy użyciu broni wczesnośredniowiecznej
- 11.30 Konkurs pisania runami
- 11.30-12.00 Pokazy tańców szkockich
- 12.00 Konkurs rysunkowy
- 12.30 Pokaz tańca Pow Wow
- 13.00 Pokaz stylizowanych tańców indiańskich: taniec Niedźwiedzia, taniec Małego i Wielkiego
- 13.20 Nauka tańców indiańskich
- 14.00 Prezentacje walk przy użyciu broni wczesnośredniowiecznej
- 14.00 Gry i zabawy indiańskie
- 14.30 Pokaz tańca Pow Wow
- 15.00 Pokaz stawiania tipi
- 15.00 Pokazy tańców irlandzkich
- 15.30 Warsztaty taneczne dla zwiedzających

21.09.2003 NIEDZIELA

- 11.00-11.30 Prezentacje walk przy użyciu broni wczesnośredniowiecznej
- 11.30 Pokazy tańców szkockich
- 12.00 Konkurs tańca indiańskiego
- 12.30 Pokaz tańca Pow Wow
- 13.00 Pokaz stylizowanych tańców indiańskich: taniec Niedźwiedzia, taniec Małego i Wielkiego
- 13.20 Nauka tańców indiańskich
- 14.00-14.30 Prezentacje walk przy użyciu broni wczesnośredniowiecznej
- 14.00 Rozbicie dymarki
- 14.30 Pokaz tańca Pow Wow
- 15.00 Pokaz stawiania tipi
- 15.00 Pokazy tańców irlandzkich
- 15.30 Warsztaty taneczne dla zwiedzających

22.09.2003 PONIEDZIAŁEK

- Dzień dla niepełnosprawnych
- 11.00-11.30 Prezentacje walk przy użyciu broni wczesnośredniowiecznej
- 11.30-12.00 Pokazy tańców szkockich
- 12.00 Konkurs odgadywanie przedmiotów ukrytych w worku za pomocą dotyku
- 12.30 Pokaz tańca Pow Wow
- 13.00 Pokaz stylizowanych tańców indiańskich: taniec Niedźwiedzia, taniec Małego i Wielkiego
- 13.20 Nauka tańców indiańskich
- 13.00 Konkurs tkanie paszków na bardku
- 13.30 Konkurs na najładniejszy paciorek z muszli
- 14.00-14.30 Prezentacje walk przy użyciu broni wczesnośredniowiecznej
- 14.30 Pokaz tańca Pow Wow
- 15.00 Pokaz stawiania tipi
- 15.00 Pokaz otwarcia zestawu naczyni ze świeżo wydestylowanym olejkami z jałowca
- 15.00 Pokazy tańców irlandzkich
- 15.30 Warsztaty taneczne dla zwiedzających

23.09.2003 WTOREK

- 11.00-11.30 Prezentacje walk przy użyciu broni wczesnośredniowiecznej
- 11.30-12.00 Pokazy tańców szkockich
- 12.00 Quiz o życiu i zwyczajach Indian
- 12.30 Pokaz tańca Pow Wow
- 13.00 Konkurs łowienie ryb za pomocą wędek z kościanym haczykiem
- 13.00 Pokaz stylizowanych tańców indiańskich: taniec Niedźwiedzia, taniec Małego i Wielkiego
- 13.20 Nauka tańców indiańskich
- 14.00 Konkurs przedzenie węża na wrzeczonie z przesłaniem
- 14.00-14.30 Prezentacje walk przy użyciu broni wczesnośredniowiecznej
- 14.30 Pokaz tańca Pow Wow
- 15.00 Pokaz stawiania tipi
- 15.00 Pokazy tańców irlandzkich
- 15.30 Warsztaty taneczne dla zwiedzających

24.09.2003 ŚRODA

- 11.00-11.30 Prezentacje walk przy użyciu broni wczesnośredniowiecznej
- 11.30-12.00 Pokazy tańców szkockich
- 12.00 Konkurs tańca indiańskiego, nauka tańca, śpiewu
- 12.30 Pokaz tańca Pow Wow
- 13.00 Pokaz stylizowanych tańców indiańskich: taniec Niedźwiedzia, taniec Małego i Wielkiego
- 13.20 Nauka tańców indiańskich
- 14.00 Konkurs na najładniejsze malowidło paleolityczne
- 14.00-14.30 Prezentacje walk przy użyciu broni wczesnośredniowiecznej
- 14.00 Rozbicie dymarki
- 14.30 Pokaz tańca Pow Wow
- 15.00 Pokaz stawiania tipi
- 15.00 Pokazy tańców irlandzkich
- 15.30 Warsztaty taneczne dla zwiedzających

25.09.2003 CZWARTEK

- 11.00-11.30 Prezentacje walk przy użyciu broni wczesnośredniowiecznej
- 11.30-12.00 Pokazy tańców szkockich
- 12.00 Konkurs teatralny
- 12.30 Pokaz tańca Pow Wow
- 13.00 Pokaz stylizowanych tańców indiańskich: taniec Niedźwiedzia, taniec Małego i Wielkiego
- 13.20 Nauka tańców indiańskich
- 14.00 Konkurs - pomysłowy malunek twarzy
- 14.00-14.30 Prezentacje walk przy użyciu broni wczesnośredniowiecznej
- 14.30 Pokaz tańca Pow Wow
- 15.00 Pokaz stawiania tipi
- 15.00 Pokazy tańców irlandzkich
- 15.30 Warsztaty taneczne dla zwiedzających

26.09.2003 PIĄTEK

- 11.00-11.30 Prezentacje walk przy użyciu broni wczesnośredniowiecznej
- 11.30-12.00 Pokazy tańców szkockich
- 12.00 Pokaz i narysuj biskupińskie zgadywanie basel
- 12.30 Pokaz tańca Pow Wow
- 13.00 Widowisko *Dzieje Popiela* reżyseria, muzyka Robert Kanaan
- 13.00 Pokaz stylizowanych tańców indiańskich: taniec Niedźwiedzia, taniec Małego i Wielkiego
- 13.20 Nauka tańców indiańskich
- 14.00-14.30 Prezentacje walk przy użyciu broni wczesnośredniowiecznej
- 14.30 Konkurs tkanie paszków na bardku
- 15.00 Pokaz stawiania tipi
- 15.00 Pokaz otwarcia zestawu naczyni ze świeżo wydestylowanym olejkami z jałowca
- 15.00 Pokazy tańców irlandzkich
- 15.30 Warsztaty taneczne dla zwiedzających

27.09.2003 SOBOTA

- 11.00-11.30 Prezentacje walk przy użyciu broni wczesnośredniowiecznej
- 11.30-12.00 Pokazy tańców szkockich
- 12.00 Konkurs na najlepszy pióropuszc indiański
- 12.00 Widowisko *Dzieje Popiela* reżyseria, muzyka Robert Kanaan
- 12.30 Pokaz tańca Pow Wow
- 13.00 Pokaz stylizowanych tańców indiańskich: taniec Niedźwiedzia, taniec Małego i Wielkiego
- 13.20 Nauka tańców indiańskich
- 14.00-14.30 Prezentacje walk przy użyciu broni wczesnośredniowiecznej
- 14.30 Pokaz tańca Pow Wow
- 15.00 Pokaz stawiania tipi
- 15.00 Pokazy tańców irlandzkich
- 15.30 Warsztaty taneczne dla zwiedzających

28.09.2003 NIEDZIELA

- 11.00-11.30 Prezentacje walk przy użyciu broni wczesnośredniowiecznej
- 11.30-12.00 Pokazy tańców szkockich
- 12.00 Konkurs na najlepszy indiański totem
- 12.00 Widowisko *Dzieje Popiela* reżyseria, muzyka Robert Kanaan
- 12.30 Pokaz tańca Pow Wow
- 13.00 Pokaz stylizowanych tańców indiańskich: taniec Niedźwiedzia, taniec Małego i Wielkiego
- 13.20 Nauka tańców indiańskich
- 14.00 Rozbicie dymarki
- 14.00 Prezentacje walk przy użyciu broni wczesnośredniowiecznej
- 14.30 Pokaz tańca Pow Wow
- 15.00 Pokaz stawiania tipi
- 15.00 Pokazy tańców irlandzkich
- 15.30 Warsztaty taneczne dla zwiedzających

Organizatorzy zastrzegają sobie prawo zmiany programu.

Program

INDIAŃSKIE POKAZY STAŁE

WIOSKA INDIAŃSKA

- legendy • prezentacje różnych typów pieśni plemienia Lakota: pieśń wojenna, kołysanka, pieśń miłosna • gry i zabawy: równoważnia, kręciołki, rzuty włócznią, strzelanie z łuku, rzuty strzałami (tradycyjna gra Wron) • nauka wyplatania indiańskiego fotela z wikliny

HUU-SKA LUTA

- wyrób ozdób i amuletów wykonywanych z takich materiałów jak: skóra, rzemień, kora drzew, kości, szklane paciorki, pióra, włóczka • pokazy wyrobów: łapacze snów, "oko Boga", wyszywanie koralikami, bransoletki koralikowe tkane na krośnic, rozetki i wisioriki, spinki do włosów • pokazy rzeźbienia w drewnie: maski, totemy • pokazy rzeźbienia w kamieniu mydlanym (fajki, figurki) • pokazy wyrobu koszyków i pojemników z kory brzoźowej • pokazy wyrobu broni (strzały, łuki i włócznie) • quizy z wiedzy o Indianach

MAKA SAPA

- prezentacje pieśni Indian Ameryki Północnej • pokazy indiańskich tańców i strojów • strzelanie z łuku • gry i zabawy dla dzieci oraz dorosłych

POKAZY STAŁE

- wykonywanie narzędzi i ozdób z kości, rogu i poroża • toczenie, lepicie i zdobienie naczyń glazowanych • warzenie soli • warzenie piwa • konserwacja zabytków archeologicznych • wytwarzanie narzędzi i broni z krzemienia • wykonywanie prehistorycznej broni łowieckiej • przedzenie, tkanie • farbowanie tkanin barwnikami naturalnymi • bursztyniarstwo • bicie monet • czerpanie papieru • drzeworytnictwo i sfragistyka • czuły oszczepem i toporem • strzelanie z łuku i kuszy • wytop brązu • wykonywanie ozdób z miedzi i brązu • wyprawianie i obróbka skóry • wykonywanie butów i skórzanych części stroju • kompozycje roślinne • zielarstwo i wroźbiarstwo • prehistoryczny makijaż i tatuaż • starożytne fryzury • pokazy pływania dębą • kaptcie w balii klepkowej • starożytne techniki krzesania ognia • przymierzanie starożytnych strojów i biżuterii • produkcja zła metodą dymarską • warsztaty kowalskie • bartnictwo • ciesielka i snyczerka • warsztaty garncarskie • starożytne techniki złotnicze • wykonywanie kopii paciorków szklanych • produkcja dziegciu i smoły drzewnej • wykonywanie i gra na tradycyjnych instrumentach muzycznych • mielenie ziarna w żarnach i wypiek podpłomyków • przygotowywanie stawy pradziejowej • wystawa Świat historii nad Jeziorem Biskupińskim • wystawa czasowa • prezentacja zwyczajów katowskich

Między Kruszwicą a Lednicą

Indiańskie tipi już stoją w Biskupinie. Wkrótce między rzędem chat pojawią się pióropusze, amulety, strzały, łuki, włócznie i fajki przybyszów zza Wielkiej Wody. A ja wciąż widzę łuk i strzałę Ziemowita, włócznię Smerdy i żelazny hełm Jarła Sigvalda.

Film Jerzego Hoffmana nie jest ekranizacją książki Kraszewskiego. Stworzone przez Kraszewskiego dla zaadaptowania mitu o Popielcu na potrzeby powieści postacie i fragmenty wątków reżyser wykorzystał dla opowiedzenia tego mitu od siebie, w nowej opowieści.

Niech nas więc nie zmyli drugie słowo tytułu filmu. To nie - dziejąca się nie wiadomo gdzie - baśń. To ekranizacja mitu. Mitu o założeniu państwa, dziejącego się tu, Czytelniku, gdzie siedzisz i gdzie czytasz te słowa.

W tym micie zmiana tyranii Popielca (Bohdan Stupka) na władzę Ziemowita (Michał Żebrowski) dokonuje się w momencie przyjęcia propozycji Piastuna (Daniel Olbrychski): "Nie wedle stanowisk w rodach, ale według tego, co potrafią". Chodzi tu - jak domyślasz się już zapewne, Czytelniku - o obsadzenie stanowisk władzy samorządowej, pochodzącej z wyboru: setników i dziesiętników. Prawa mitu nie pozostawiają miejsca na błąd. Wygrywa sprytniejszy, silniejszy, inteligentniejszy, odważniejszy, dzielniejszy. Trzeba coś sobą reprezentować, aby plemię nie zginęło.

Niezwykły pojedynek Ziemowita z Jarłem Sigvaldem (Dariusz Juzyszyn) to wspaniałe filmowe widowisko. Zostawia w tyle zarówno kręcony uprzednio przez Hoffmana znakomity pojedynek Wołodyjowskiego z Kmicicem, jak i - o wiele już gorszy - Wołodyjowskiego z Bohuncem. Wiele jest również

emocjonujących scen, które naocznie pokazują, jak walczyli, i co czuli ludzie u mitycznego początku piastowskiej dynastii.

Trudno wymienić najlepsze kreacje aktorskie, bo jest ich w filmie wiele. Bohdan Stupka - tak jak w *Ogniem i mieczem* stworzył swojego Chmielnickiego, tak tu stworzył swojego Popielca: pantoflowego chytrusa-mordercę. Małgorzata Foremniak - widz gołymi rękami udusiłby graną przez nią księżną. Grający Wisza Ryszard Filipiński - ma się wrażenie, że to jakiś nowy, nieznanый, znakomity polski aktor. Dariusz Juzyszyn może zostać bez wątpienia obwołany naj-

wyrazistym z filmowych wikingów świata. Wśród czterestu pierwszoplanowych postaci nie ma źle obsadzonej (jak Małgorzata Braunek w roli Oleśki Billewiczówny) czy źle zagranej.

Czasem razi praca operatora. Ohok ujęć przepięknych, przypominających hollywoodzkie *Wichry namiętności* Edwarda Zwicka są i fragmenty w kolorach czerdnowskiego filmu z lat 70. Kiczowato wypada uderzenie pioruna w wieżę Popielca, czy przetworzenie kolorystyczne niektórych krajobrazów.

Scenografia, kostiumy i charakterystyka są w filmie

najwyższej próby. Także muzyka Krzesimira Dębskiego.

Film wciąga i ani przez chwilę nie nudzi. Prowokuje do refleksji nad rolą autorytetu, wagą posiadania prawdziwej informacji, wiernością słowu i rodzicom. Zwraca uwagę na archetypy: wianek rzucony do wody to oddanie się mężczyźnie; zwykle podtrzymywanie ognia to czynność, którą rolnicze cywilizacje musiały usakralizować, płomień świecy na grobie to zwyczaj starszy, niż chrześcijaństwo.

Mit nie byłby polski, gdyby nie było w nim nic o bezhołowni, o wykorzystywaniu władzy dla własnych potrzeb i o bezmyślniu -

znasz to chyba na co dzień, Czytelniku?

Ale te wartości w micie przegrzewają. Przesłanie, które przekazuje nam myślący nie o swej zagrodzie, lecz o przyszłości plemienia Wisz, brzmi: kto zbrodni nie ukarze ten nowej zbrodni winien będzie.

Pod koniec filmu na niebie szybuje orzeł, a głos reżysera zza kadru przedstawia w kilku słowach dalszą historię rodu, który swą potęgę i swe państwo zbudował w oparciu o czytelne kryteria personalne: "Nie wedle stanowisk w rodach, ale według tego, co potrafią".

DOMINIK
KSIĘSKI

Scena z filmu: Wisza (Ryszard Filipiński) z żoną (Anna Dymna) odprawiają rannego Piastuna (Daniel Olbrychski).

fol. Jacek Milcarzewicz